

AMELIA'NIN POP-UP CANAVARI: *THE BABADOOK*'DA ANNE TEMSİLİ

Sertaç Koyuncu

İlk mitlerden kutsal kitaplara, yerel efsanelerden çocuk masallarına yazılı, sözlü ve görsel kültürün her alanı farklı “anne” temsilleriyle doludur; Eski Taş Devri'nin Venüs yontuları, İsa'ya hamile Meryem, Adem'in eşi Havva, diğer vasıflarından önce doğurganlık, “annelik” özellikleriyle öne çıkarlar. Doğanın, toprağın, bereketin temsili olarak “kadın”, insanlık açısından kutsallığını belki de ilk olarak annelik / doğurganlık özelliğiyle kazanmıştır. Fakat modern toplumsal konjonktürde cinsiyet rollerinin konumlanması farklı noktalara evrilmiştir. Toplumsal cinsiyet araştırmaları, özellikle cinsel özgürlük hareketlerinden sonra, çocuk sahibi olmak, aile kurmak, tek eşlilik gibi olgulara daha eleştirel yaklaşmış, alışagelmış toplumsal normları tartışmaya açmıştır. Örneğin **Judith Butler**, 1980'li yıllardan itibaren yaptığı çalışmalarda cinsiyetlerin toplumsal düzen içindeki kurgulanışını irdelemiş, günümüzde kadınlığın ve erkeklığın, biyolojik vasıflarından bağımsız bir düzlemde kurgulanmış sosyal kimlikleri olduğunu ileri sürmüştür.¹ Bu *cinsiyet modelleri*, bireyin çevresi tarafından günlük veya politik pratiklerle yeniden üretilmekte, kurulu sisteme uyumlanarak sürdürülmektedir. Uyumlanma sürecinin başladığı ilk yer olan aile kurumu, sosyokültürel açıdan kurgulanmış kadın ve erkek kimliğinin, çocuğa rol model oluşturacak şekilde “anne” ve “baba” kimliklerinde karşılık bulduğu, *temsiliyet* kazandığı bir yapıdır.

¹ Detaylı okuma için Judith Butler'ın “Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity” çalışmasına bakılabilir. Türkiye’de Metis Yayıncılık’tan *Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi* adıyla yayınlanmıştır (çev. Başak Ertür, 2008).

The Babadook (Jennifer Kent, 2014) modern toplumda bir temsil alanı olarak “anneliği” çözümleyebileceğimiz zengin bir içeriğe sahiptir. Filmin *kadın* temsili değil de *anne* temsili üzerinden çözümlenmesinin sebebi; dramatik yapının anne-oğul ilişkisi üzerine kurulması, ana karakter Amelia'nın film boyunca yaşadığı tüm çatışmaların Samuel'in annesi olmasından kaynaklanması, kocasının yokluğunun bile Amelia'nın anne oluşu ile ortak paydaya sahip olmasından kaynaklıdır. Filmin başkarakteri Amelia, yedi yıl önce geçirdiği bir trafik kazasında kocasını kaybetmiştir. Belki normal şartlarda yedi yıl, onun için yas sürecini atlatıp hayatına yeniden başlayabileceği denli uzun bir zaman dilimidir. Fakat kocasının öldüğü gün, aynı zamanda oğlu Samuel'in doğduğu gündür; doğum için hastaneye yetişmeye çalışırken kaza yapmışlardır. Artık Amelia için oğlunun doğum günü, kocasının ölüm yıldönümüdür ve bu durum oğlula geçirdikleri her yıl, kocasının ölümünün hatırasını silikleştireceği yerde daha da keskinleştirmiştir. Çocuk sahibi olma durumu, eşin beklenmedik ölümüyle nötrleştirilmiş; “anne” temsili daha en baştan ağır bir yara almıştır.

Öykü, Samuel ve annesi Amelia etrafında şekillenir. Oğlan, film boyunca anne tarafından açıkça kabul edilmese de dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğundan muzdariptir. Bazı durumlarda durmaksızın tiz çığlıklar atar, evin içinde oradan oraya koşturur, eşyalara zarar verir, salıncakların tepesine tırmanır, sürekli annesine seslenir, beklenmedik anlarda ona, boğarcasına sarılır. Samuel coşkusu, öfkelerini ve kaygısını dışarıya Amelia'nın çevresiyle ilişkilerini bozacak denli yoğun ve gürültülü aksettirir. Bu noktada Samuel'in marazi davranışlarının, Amelia'nın gitgide kontrolünü kaybetmesinin ardındaki fişekleyici güç olduğu ortadadır. Bu hal, daha giriş sahnesinde annesini uykusundan uyandırıp birlikte yatağının altında canavar olup olmadığını kontrol ettikten sonra, ona sarılıp yatan Samuel'in yakın plan çekimlerinde verilir; çocuğun elleri, annesinin boğazına sanki nefes almasını zorlaştıracak denli sıkı sarılmıştır... Bir süre sonra anne, uyuklayan oğlundan sıyrılıp yatağın öbür ucuna çekilir ve rahat uyumak için cenin pozisyonunu alır. Belli ki bu koşullarda anne olmak, Amelia için sırtlanmak istemediği yüklerle boğuştuğu, kendi isteklerini baskıladığı bir ev yaşamını sürdürmek demektir. Karşımızda yorgun, mahcup, pişman, çaresiz bir anne temsili vardır.

Film boyunca Amelia'nın, sadece "anne" olarak kalmak zorunda bırakıldığına şahit oluruz. Sosyal bir hayatı yoktur çünkü oğlunun taşkınlıkları, kendisinde çevresindeki diğer insanlara mahcubiyetle yaklaşma alışkanlığına sebep olmuştur. Ona karşı bir şeyler hissettiği belli olan, huzurevindeki mesai arkadaşının ilgisine bile karşılık verecek yüzü yoktur. Oğlunu, - diğer çocuklara tehlike oluşturduğundan ona gözetmen atamak isteyen okul yöneticilerine sitem ederek - okuldan aldığından beri kendine ait alanı da kalmamıştır. Cinsel dürtülerini vibratörle mastürbasyon yaparak karşıladığı, televizyondaki eski filmlerin öpüşme sahnelerini izlerken içinin gittiği, bir alışveriş merkezinin otoparkında, arabada öpüşen çiftleri seyre daldığı anlar, cinsel açıdan yüzeye çıkmasına izin verdiği yoksunluk anlarıdır. Tüm bu mahrem anlar bir şekilde bölünür; Samuel, annesi vibratörle kendini tatmin ederken aniden içeri girer ve onunla uyumak ister. Amelia bir gece daha cinsel tatminini anaçlık uğruna feda etmek durumunda kalır.

Anne-oğulun arasındaki ilişkiye daha derinden baktığımızda, asıl baskın olanın ironik bir şekilde Amelia olduğunu fark ederiz. Samuel, babasının eşyalarının olduğu mahzende yakalandığı zaman, bağırarak annesinin kendisine doğum günü partisi düzenlememesinden ve bir babasının olmasına

izin vermemesinden yakınıdır. Babasının fotoğrafları, kıyafetleri, plakları, müzik enstrümanları mahzene kilitlenmiştir. Geçmiş günümüze getirecek her türlü hayaletle dolu bu mahzene girmek ise anne tarafından yasaklanmıştır. **Anna Freud**, “Çocuklukta Normallik ve Patoloji” adlı çalışmasında, çocuk hastaya tanı koyulmasındaki önemi açısından, onun “engellenme ile başa çıkma yetisi” üzerinde özellikle durur. “Bir çocuğun ruhsal açıdan sağlıklı kalma ya da olma şansı, çok önemli ölçüde, beninin reddedilişleri kaldırabilmesine, yani bu durumda beliren engellemeyle başa çıkma yeteneğine bağlıdır.”² Samuel annesinden gelen yasaklamalarla, tehlikeli oyuncak silahlar ve sihirbazlık numaraları yaparak başa çıkmaya çalışır. Peki Amelia, kendisine koyduğu engellemelerle başa çıkabiliyor mudur? Yoksa çalıştığı huzurevinden izin alıp yaptığı kaçamakta, alışveriş merkezinin bankında dondurma yiyip gelip geçeni izlediği hali gibi, “çocukluk” yapan kendisi midir?

Her akşam yatmadan evvel oğluna masal okumaya alışmış Amelia, bir gece kitabı Samuel'in seçmesine izin verir. Bu noktada “*Mister Babadook / Bay Babadook*” masal kitabı devreye girer (“Babadook” adının içinde bir anagram saklıdır; *bad book / kötü kitap*). Nereden çıktığı belli olmayan bu kırmızı kaplı kitap, siyah şapka takan, uzun bir canavarın gece dolaptan çıkıp bir çocuğu ele

geçirmesini anlatan karakalem, tekerlemeli bir pop-up kitabıdır.² Tekerleme oldukça anlamlıdır:

Eğer bir sözcükteyse, ya da bir görünüşteyse,
artık Babadook'tan kurtulamazsın
Yakında tuhaf maskemi çıkaracağım, (ne okuduğuna dikkat et...)
Ve bir kere altında ne olduğunu görünce... Ölmüş olmayı dileyeceksin³

Samuel kitaptan dehşete kapılıp krize girer. Amelia'nın yırtıp attığı kitap geri geldiğinde bu sefer tekerleme, Babadook'un anneyi ele geçirdiği, onu cinnete sürükleyip evin köpeğinin boynunu kırdırttığı, oğlunu boğazlattığı ve kendi boğazını kestirip intihar ettirdiği bir öyküye evrilmiştir. Babadook'un dizeleri şu şekilde değişime uğramıştır:

Ne kadar inkar edersen, o kadar güçlenip geri gelirim, beni içeri al!
Babadook derinin altında serpiliyor⁴

² *Pop-up*: Üç boyutlu ve hareketli çocuk kitaplarına verilen isim. Çıkıvermek, habersiz gelmek anlamlarına da gelmektedir.

³ "If it's in a word, or it's in a look, you can't get rid of the Babadook / I'll soon take off my funny disguise, (take heed of what you've read...) / And once you see what's underneath... You're going to wish you were dead"

⁴ "More you deny, stronger I come back, let me in! / The Babadook growing right under your skin"

Amelia'nın, komşuları ziyareti sırasında, geçmişte çocuk kitapları ve makaleleri yazdığını öğrendiğimizde, bu esrarengiz masal kitabının onun elinden çıktığını anlarız. Amelia, bastırıldığı ama her defasında güçlenmiş halde karşısına dikilen içindeki cinnet “canavarını”, bir çocuk masalına yansıtmıştır. Film ilerledikçe “anne”, kontrolü kaybetmeye başlar. Film Amelia'nın çöküşünü, Samuel'in gerçekten çekilmesi zor bir çocuk olduğunun altını çizerek anlatır. Bu nokta önemlidir; Babadook, Amelia'nın yedi yıllık birikmiş öfkesidir, kocasını elinden aldığı için oğluna duyduğu kindir. Babadook Amelia'nın vücudunu ele geçirdiğinde, annenin ağzından oğluna şunları söyler; “Baban değil senin ölmeni kaç kere diledim haberin yok. Kafanı tuğla duvara çarpmak istiyorum. Beynin patlayana kadar”. Bir annenin ağzından çıkamayacak denli ağır sözler, Babadook annenin ruhunu ele geçirdiği için kelimelere dökülür. Samuel bu itirafa şöyle karşılık verir: “Sen benim annem değilsin”. Zira anne tarafından konuşulan canavarca dil başkasının dili gibidir, konuşan “ötekidir”. Amelia'nın bedenine sahip olsa da, bu konuşan Samuel'in annesi olamaz. Çünkü bir anne, ne şartlar altında olursa olsun oğluna karşı böyle duygular beslememelidir / besleyemez. Sosyokültürel açıdan “annelik” kimliği altında bu tür dürtülere sahip olmak ahlaksızca, yasak, kabul edilemez dolayısıyla da “anne” kimliğine dahil edilemez/ kurgulanamaz olduğundan, bu dürtüler bir “canavar” kimliği altında hayat bulur. Babadook ve Amelia birbirleriyle savaşır görünseler de, aslında filmdeki

anne temsili, “canavarı” içine alır; o, annenin bir parçasıdır. Bu teslimiyet, Babadook bir Noel Baba gibi şömineden çıkıp Amelia’nın bedenini ele geçirdiğinde simgesel olarak tamamlanır.

Samuel, bir kurtarıcı rolünü üstlenerek kendi yaptığı silahlarla ve savunma mekanizmalarıyla annesine saldırır. Samuel’in kaygının kaynağına kendi geliştirdiği oyuncak silahlarla yaptığı saldırı, **A. Freud**’a göre patolojik değil, *normal* bir psikolojik gelişim evresine tekabül eder; “benin kaygılardan kaçınmayıp onu etkin önlemlerle karşıladığı; yani akıl, (...) saldırgan karşılık verme gibi tutumlar takındığı durumlarda bireyin ruhsal sağlığı daha iyi bir geleceğe sahiptir. Böyle bir ben yoğun kaygılarla baş edebilir; aşırı savunma, uzlaşım ya da semptom oluşturmaksızın kaygıyla kolaylıkla başa çıkabilir”⁵ Zaten daha önce de bahsedildiği gibi, filmdeki *patolojik* vaka “anne”dir. Anne, oğlunun yardımıyla, “içine izinsiz giren” Babadook’u kumar. İçinden çıkan “kötülüğe” karşı, oğlunu savunmak adına her şeyi göze alabilecek bir motivasyonla kocasıyla / yokluğuyla yüzleşir ve Babadook’u kocasının tüm eşyalarını depoladığı mahzene hapseder. Ancak mücadele bitmeyecektir; Amelia o günden sonra bu hayaletli mahzene düzenli olarak uğramak zorunda kalacaktır. Anne, mahzendeki canavarı beslemekle yükümlüdür. Canavar hala saldırgandır fakat Amelia her şeyin yolunda olduğunu söyledikçe canavar da sakinleşir, *evcilleşir*. Film, “canavarı yenip aileyi kurtarma” yapısını yinelemez, aksine alternatif bir “mutlu” sonla genel izleyici beklentilerini dumura uğratar. Canavar yok edilmemiş, ancak mahzene kilitlenip *bastırılabilmiştir*. Hep orada kalacak gibi görünür ama her an geri de gelebilir... Korku filmi türünün gelenekselleşmiş kalıplarından çokça beslenen **The Babadook**, aynı zamanda bu normları farklı bir boyutta ele almayı başarır; artık bastırılmışın geri dönüşünü temsil eden *canavarlık*, aile tablosunun daimi üyesi olacak, yok olmayacak, ölmeyecek, her daim var olagelecektir.

⁵ Anna Freud, *Çocuklukta Normallik ve Patoloji* (çev. A.Nahit Babaoğlu, Metis, 1996), sf. 110-111.

Korku, toplumsal bilinçdışının tezahürlerinin okunabileceği bir film türüdür. Gerçeklik ve kurmacanın birbirleriyle kesiştikleri alanlar dikkate değerdir. Bu açıdan filmin Avustralya yapımı olduğu düşünülürse, annenin bu ülkedeki temsili üzerine tedirgin edici bir soru sormak belki de yerinde olur: Filmdeki “annenin”, filmin yapıldığı coğrafyadaki “anneyi” temsil ettiği durumlar söz konusu mudur? Bu yazının yazıldığı sıralarda basında çıkan bir haber ürperticidir: *“Avustralyalı anne sekiz çocuğu öldürmüş! Avustralya’nın Cairns kentindeki bir evde, cesetleri bulunan sekiz çocuktan yedisinin annesi cinayetten tutuklandı.”*⁶

⁶ 20 Aralık 2014, “Avustralya’da ölü bulunan çocukların annesi cinayetten tutuklandı” <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/27810708.asp> (Erişim: 21.03.2015)